

Культура і Побут

№ 32

Неділя, 8-го серпня 1926 р.

№ 32

Зміст. Вірш. І. Сенченко. Газетяр. — Михайло Майський. 1 дитячої літератури. — О. Бунц. Фейлетон. — Олесь Ясиний. р'в. — В. Мороз. „SAT“. Нові видання. Блок-нот. Шахи й шашки. Хроніка.

ного міста. — Мих. Биковець. Треба впорядкувати продаж — Ф. Єфименко. До організації робітничо-селянських теат-

І. Сенченко.

Газетяр.

(Уривок з поеми).

За гори синій вечір зник
Чи мріє газетяр чи спить.
На розі двох шляхів, що вдалі
Несуть тоску, несуть печаль,
Несуть вогні, вогні і дим
І юність вулицям старим.
Він зранку тут, як ріг стоїть
І все гука і все кричить:
— Горить Німеччина в огні!
Пала над Сеною Париж
Горить Німеччина—гука
І на очах німа сльоза.
Іде, тече людська ріка—
Кінців і берегів нема;
Гудуть мотори, гуми свист—
І знов,—чи мріє він чи спить?
Навколо смертна боротьба
Димлять руїни короля...

І він, його колишній стовб,
Під дальній гул заснув, замовк.
І бачить—вже не газетяр,
Що смерть віщує королям.
(Яка іронія, кошмар—
За грош продав свій власний стан,
Свій власний стан і круком злим
Віщує друзям смерть своїм).
Не газетяр... Давно було
в мастон прилетів, в село.
Село зелене у гаю. А біля гаю—
Сон, чи яв!—як люстро оплесий ста.
Патріарха-альціна! І пара
вітають весело селяне.
І він вітається. І все
Добром і згодою тече.
Патріархальщина!

Та геній, шляхетський геній не дріма
І поступово твердим кроком
Ідуть нові времена.
Що там поезії розкоші—
Нам треба гроші, гроші, гроші!
Чи грім гримить, чи йде гроза?
І задвигтіла враз земля.
Заплющив очі, став, замер.
Під сміх дзвінний, дзвінних сірен.
...
За гори синій вечір зник
Чи мріє газетяр, чи спить.
Іде, тече людська ріка
Болить натовлена рука.
Ах чорт! Заснув!—Чи сон чи яв?
І сльози ронить газетяр.
І ніч уже, а він стоїть
І все гука і все кричить:

— Горить Німеччина в огні!
Пала над Сеною Париж
Горить Німеччина—гука
І на очах німа сльоза...

Творці білою місто.

ЕТЮД.

І.

Завдання було таке: за останім словом
техніки збудувати нове місто.

Поміж міським садом, моргом і околицею
була вирита бур'янами віковична пустка. У
літку тут переховувався безпритульний
люд, блукали бездомні міські собаки.

От сюди й прибула технічна будівельна
комісія.

Рикий, якийсь кострубатий інженір Пет-
ренко лаявся:

— Чорт зна яка пустеля біля самого мі-
ста. Як раз підходяща штука для сучасного
Робінзона Крузо.

Ростигували рулетку, забивали стовпці.
Меланхолійний технік Чуванин, що
шкарбав одною ногою, але мав гарні
мрійні очі, стежив за рулеткою.

— Бєть!—сказав він сам до себе,—запи-
савши цифру в книжку,—треба гадати, що
ми стоїмо на головному бульварі, де мусить
бути сад.

Інженір Петренко показав на свої білі
штани, що від бур'янів позеленішали й плю-
чув.

— Сад... Пропали штани. А жінка сьогод-
ні цілу годину їх гладила.

— Нічого...—сказав Чуванин,—це дуже
поетично... Зараз бур'яни, смітник, а через
п'ять років чудове місто. Десятиповерхові
будинки, сади, фонтани, життя... Я люблю
будівництво... Ми з вами згинемо в могилі, а
тут, над білим містом уночі блищатиме
світло. Здала це буде схоже на казку. Ну
що там показала рулетка?—гукнув він до
робітників,—шінадцять полів вісім? Добро.

Міряйте далі. Забий там стовпець, Петро!
Так, так... Буде нове місто. І п'який чорт не
згадає, що ми перші блукали по оцій пустелі
і що ви закаляли ваші білі штани.

— Люблю поетів, що кінчають прозою і
філософів, що кінчають зітханням. Це так
схоже на життя!.. сказав іронічно Петрен-
ко.—Однак нам треба поки що зашишити
міряти ваші майбутні бульвари. Давайте
точно призначемо центр,—місце для будинку
трестів.

У центрі лежала велика купа сміття.
Петренко знов погузував з Чуванина:

— Починайте вашу поезію. Тут зараз ле-
жить купа сміття. Колись буде величезний
будинок. Блищатиме світло...

Чуванин скривився. Петренко скептично
всміхнувся, нагадавши собою якогось циві-
лізованого сатира.

II.

Пустки вже не можна було впізнати. З да-
леких кутків ще пахло бур'янами, а посере-
дині пахло потом, ванном, сосною й пілом.
Посередині, піднімалася до неба півдесятин-
на будівля, що виросла вже, аж до сьомого
поверху. Навколо роскидалися дерев'яні ба-
раки, клітини лісу, штабелі цегли, купи сві-
жого, золотого піску. В затінках ще було
мокро від роси. З полів дихав свіжий ранко-
вий вітерець. Куховарки артілів уже варили
сніданок. Дим та пара підіймалися важкими
шарками, бавлячись соняшними зайчиками
на дерев'яних стінах бараків, на втоптаній
блискучій землі, на головах і спинах буді-
вельників,—словом,—де їм тільки бажало-
лося.

Біля рукомийника—ціла юрба. Чоловік
п'ятнадцятеро, хронли, нирскали, бпркали і
так терли зашкарбулими долонями щокі, що
на всякому «благородному» обличчі певно
злізла б шкіра.

— Буде тобі,—смикав здоровенного Мить-
ку муляра, худенький Янша фарб'яр—Іч.
чорт, хлюпається.

— Нехай... Бачиш же, оп на пього Мар-
фа погляда,—зауважив бородатий муляр
Матвій.

Митька приснув в останнє так, що нав-
коло засвітилася веселка, тернув по молодому
свіжому обличчі краєм сорочки й незадо-
волено подивився й на Яншу й на Матвія.

— Хе,—сказав Матвій, хитро підморгу-
чи Янші, патякаючи тим, що Митька, мовляв,
не подобається, коли говорять про Марфу.

Митька завзято трухнув руськими куче-
рями так, як це він робив граючи увечорі на
італійській гармонії й пройшов повз Мар-
фи до бараку.

— Ти його любиш, Марфо?—спитала
якась ряба й зашкарбула тітка.

Марфа мовчала й дивилася кудись своїми
світлими, наче нічого не бачучими очима.
На тлі грубих недотепних постатей, вона
здавалася балериною, що опинилася тут
утікаючи з якогось чудового балету-казки.
Вона була і налита як яблуко, і легка, як
метелик, і струнка як молода лозина. Най-
чудовішими ж були очі Марфи—світлі, світ-
лі як задумана річка, а зверху золоті вогни-
ки, як осінні листя берези. Хто тільки на
будівлі не щипав Марфу? Чи є такий робіт-
ник, що не сказав би їй чогось. Бувало, що
старий дід спинався раптом серед роботи,
дивився на Марфу, усміхався доброю старе-
чою усмішкою й казав: «От дівчина! Ну, чо-
му це я не молодий?».

— Так от Марфо,—прим'яв зашкарбу-

Треба впорядкувати продаж дитячої літератури.

Надходить сезонна пора на підручну й дитячу літературу. До речі сказати, трохи й книжковий ринок покращав, певні сподіванки, що цього року підручників вистачить, якимось швидше виходять нові видання для дітей. Та й зовнішній вигляд цих книжок кращий—майже всі ілюстровані, на гарному папері, чітким шрифтом видруковані. Ми кажемо особливо про нові видання Юн-сектора ДБУ, що за останні кілька місяців випустило до 1½ десятка нових книжок для дітей. Видавнича робота Книгоспілки в цьому відношенні трохи відстає. Трошки допомогло справі видавництво «РУХ», випустивши до 20 книжок українських класиків, з них найбільше окремих творів Франка. Повторюємо, книжковий ринок оживає і радує педагогічні сили України: може такі наші діти будуть з книжками! Зате постає інше складне питання, що стає на перелік до швидкого й зручного поцінення нових видань, та й старих. У нас не організовано як слід книготорговельної справи. Загалом, продаж слабо поставлений—ми маємо лише сітку книгарень ДБУ та Книгоспілки (значно менше), де роботу часто провадять по-казенному. Мало зацікавленості в підборі широкого асортименту літератури, поповненні книгарень новою, постановки рецензійних вечорів і т. п. Це все ті слабкі місця, що їх може колись удасться позбавитися нашим книгарням. Але з дитячою книжкою чекати не можна і торговельну справу вже тепер треба реорганізувати.

До Харкова щодня приїздить сила людей по літературу. На місцях чомусь мало і не акуратно одержується нова література, особливо українська. Особисто мені доводилося переглядати вибір укр. літератури в книгарнях у Лавлюграді, Лозовій, Зінкові, Лохвиці, Полтаві і треба сказати, що вибір в них

значно вужчий ніж у Харкові. Там правда, можна дістати тих книжок, що вже в Харкові давно розійшлися, але нової літератури не питає. То ж не дивно, що вчительство, перечитавши красномовні оголошення в газетах про нові видання, або рецензії на них—тільки з жалем подивиться і все. Слабкі гроші і виписувати поштою—це складна справа, дорожка, а головне—аж ніяк не забезпечено акуратної надсилки. Можна чекати і рік, а книжок все ж не буде. В цьому відношенні треба вчитися у руських видавництв, от як *Огонек*, що виконує замовлення надзвичайно швидко й акуратно.

Раз не можна дістати літератури у себе, школи й учителі доручають це при okazji своїм знайомим, а то часто й самі посилають спеціальну людину по літературу. Правда, зараз при постачанні літературою з Окріпсептур—таким індивідуальним купівель менше, проте вони залишилися в практиці і з цим рахуватися слід. Нарешті, доводі багатенько літератури розкуповується окремими громадянами чи то для своїх дітей, чи для себе персонально. Дитячу літературу видають у Харкові такі видавництва: ДБУ, Книгоспілка, РУХ, Молодий ленинець і почасти Український робітник. Кожне видавництво має в своїх книгарнях наперед ту літературу, що само видало. Це основна база книжок до торгу. Ми відокремлюємо дитячу літературу тому, що тут на перший план виступає питання про вчасне й найдоцільніше забезпечення книжками наших освітніх установ—шкіл, дитбудинків, колоній, дитячих садків і т. п.

Що мусить зробити харківська людина чи ще гірше—людина приїзжа? Вона повинна обігнати весь Харків, колупатися в кожній книгарні і відшукувати книжки різних ви-

давництв по їхніх книгарнях. Себ-то—на два-три дні роботи. Та крім того—дитячу літературу завжди закидають, бо це дешеві маленькі книжки, не варті особливої уваги продавця. Говорити в таких умовах про будь-яку систему розположення літератури, підбору на теми, до комплексів, відповідно віковій читача (що особливо важне для покупця в літературі дитячій)—не доводиться. Лежать книжки—дивись на кольор і обкладинки і хоч купи—хоч ні. Це продавцеві-чиновникові байдуже. Він своє робить—з 9 год. до 5, дістає за це певну плату і годі. Лазити ж в середину книжки і не зручно і не завжди є час. То ж часто покупець накупить такого, чого й не варто було б, а іноді навпаки—пропустить важливу й корисну книжку.

Звичайно, що запобігти цьому можна відповідною кваліфікацією продавців книжок, як це ми колись пропонували видавництвам (див. про це ст. в газеті «Вісти» за 1925 р. № 152). Але думати, що цей спосіб (до речі в наших умовах неможливий на всі 100%), усуне всі ненормальності—було б помилкою. Ми натомість висуваємо такого проєкта, переведення якого в життя на нашу думку—цілком можливе, а головне—дасть значні позитивні наслідки. Наші конкретні пропозиції зводяться до таких пунктів:

1. Необхідно утворити в Харкові, Києві та Одесі окремі книгарні дитячої літератури, на зразок окремих крамниць дитячих ляльок, окремих крамниць пюсюнових, електричних і т. п. В таких книгарнях зосередити весь продаж літератури дитячої та тої, що придатна для дітей (між іншим, значний % серед літератури для дорослих цілком придатний і для дітей—візьмім хоча б серію ДБУ: Бібліотека малолітнього, бібліотека селянина, бібліотека художньої літератури і т. п.).

2. Для переведення цього в життя—видавництва мусять погодити між собою свою

ла тітка,—уєї за тобою упадають... Митька Яшка, навіть і технік Чувашин. Ну а ти ж хоч у кого небудь закохана?

— Закохана.

— В кого?

Марфа так подивилася на тітку наче та була прозора як шкло і не відповіла нічого.

Запахло картоплею, кулішем, чаєм. Будівельники сідали спідати.

— Буди ти їм по стільки насипаєш?—спиталася куховарка фарб'ярської артілі в куховарки мулярської артілі, побачивши, що та насипає в кожну миску майже по піввідра кулішу.

— Мої, це не твої, що як коніки лизуть, мої, це коні, самі справжні коні!

— Не верещи!—зауважив Матвій, беручи ложку й христачись,—хто мало їсть, той мало й робить.

— Та хто-зна...—обізвався Митька,—кажуть, що били за дурнів ніхто не їсть. А що вони роблять?

— Дивись си...—живнув на Матвія, з-за фарб'ярського столу, Яшка—старий побут себелюде... Іч христиться мурик!

— А ти не в'язи шингарет!—сердито гримнув на Яшку кривий на одно око старий артільщик Максим,—що з того, що ти не молишся? Підеш у церкву разом із своєю компанією.

— І чорт його бери—глузував Яшка,—Я

там жаритись буду, а тобі дрова доведеться тягати. Тягай чорт кривий, а я все буду кричати: «Піджарювай, бо холодно!»

Будівельники їли так, наче готувалися переходити безплідну пустелю, або пережити голодний рік. Щелепи, аж тріщали. Уже на рещтовання підіймався Чувашин, уже бігав по двору й лаяв каламашників інженір Петренко.

— Ви це відкіля пісок возите?

Хетрий, христосиком зачісаний, підрядник-каламашник говорив солодко:

— А хіба ж ви не знаєте, Микола Семеновичу?... З Кабанівського Яру возимо.

— Не приймаю,—відповів Петренко,—це темний пісок. Я бачив, як ви брали його тут, поблизу.

— Микола Семеновичу...

Петренко позернувся до підрядника спиною й пішов до столів. Підрядник стояв і чухав себе ззаду, трохи нижче спини.

— Кидай спідати, говорив Петренко робітникам, дивлячись на годинника,—без п'яти восьма. Говорив, щоб спідали раніш. Звони!..

Патлатий сторож Пимен ударив дровицею по рейці, що висіла біля бараків.

Будівельники йшли до будівлі поважно, наче в далекий і довгий похід. Під їх важкими ногами хрустали сніжки, хиталося рещтовання

Дзенькнув десь ковальський молоток, завищала пилка, заскиглив підпилік і як тисяча дятлів у великій гаю застукотіли об дзвінке дерево сокири. Почалася симфонія праці.

То згиналися то розгиналися широкі спини мулярів, взлітали на мур мастеров з цементам і рівню, нависли дятала на мур рожева цегла.

Козоноси, чередою, зігнувшись дугою напосили по східцях цеглу, інші порожняком повертались назад і груди їм високо здіймалися.

У першому поверсі вже йшла остаточна обробка. Тинкарі випнувшись, як на балеті накидали на стелю з соколів тинк, водопроводчики прокладавали труби, теслі настиляли підлогу, фарб'ярі рожевим маслом промаслювали рами й двері.

О півдні сонце спинилося над головами мулярів. Вони вмивалися потом, що пахнув від них, як від коней. Поливальниці тихо ходили поза спинами мулярів і поливали гарячу цеглу, що навіть тихо парувала.

Чувашин доглядав за муруванням. Віп теж ходив навколо мурів, стежив за всім, заглядав у ящики з розчином. Стомившись, він сів на перекладину рещтовання й закурив.

Гаряче повітря тремтало переливалось унизу, як найчистіша вода й наче в мареві

книгопродавельну роботу і виділити на певних умовах всі свої видання, що придатні для дітей. Центральна дитяча книгарня му- сить мати всі з дитячої літератури, що до б не вийшло і то в першу чергу. Ясна річ, що утримання книгарні провадилося б тими видавництвами, що найбільше проду- кують літератури для дітей. Така книгарня мала б тісний контакт з дитячими періоди- чними органами (журналами та газетами), останні систематично переводили б справу вміщення рекомендаційних списків в своїх виданнях, ріжних рецензій, то-що.

3. При такій книгарні цілком можливо існування консультативного бюро в питан- нях дитячої літератури, крім звичайно того, що від продавця у цій книгарні вимагалося б знання тої літератури, що її продають та й загалом—певний підстаж. Бюро кон- сультативне не важко утворити, і особли- вих витрат на це не буде потрібно. Але завжди там можна було б дістати практичну пораду що до нової книжки, списку літера- тури на певну тему чи галузь науки, ви- різки з газет, каталог рецензій і т. п. і т. п.—все такі речі, що по інших країнах є зовсім не утопія, а необхідний підсобник і швидкий порадиш. Адже ж ніхто не ві- рить, що раз книжку видано ДВУ чи Кни- госпілкою—значить вона безумовно гарна. Крім того, ми певні, що надалі видання лі- тератури піде іншим шляхом, з'являться видання приватні, бо закон про авторське право дає змогу кожному громадянину ви- давати свої праці, позасновуються нові ви- давництва-артілі, кооперативні й ін. Зна- чить, будуть на книжковому ринкові з'явля- тися не тільки одні «старі» книжки, а, як завжди було, є і буде—будуть і халтурні. Тож треба допомогти покупцеві розібратися в цьому всьому, дати пораду відносно кож- ної книжки, що тільки дозволена до про- дажу.

відбивало в собі бурхливо-тривожне місто, далекі околиці, поле й синій, наче намальо- ваний ліс, що притулювся на самому обрії.

Легким, як на крилах почував себе Чува- шин. Він закрив навіть очі на мить і перед ним встала викохана ним картина: біле, залляте світлом місто, зеленої ночі, чарівне, як казка.

Відкрив очі. Перед ним стояла Марфа з поливалкою в руці й дивилася на нього своїм чудовим поглядом.

— Правда ж там гарно, Марфо?

Вона усміхнулася, не сказала нічого, але він бачив, що вона згодна з ним.

Раптом, якось інстинктивно і технік, і Марфа обернулися в один бік, обернулися на Митьку, що стояв з цеглою в руці й дивився на них важким ревним поглядом. На Митьку, від мурів, дивився Матвій.

Чувашин підвівся і пішов. Митька щось нечутно вимовив губами й так поклав на мур цеглу, що навколо полетіли бризки.

— От,—сказав сусідові Матвію,—раніш не було цих бабів на будівлях, і добре... А тепер, бог-зна, що воно робиться. Учора, в сьомому бараці одна пішла з одним в бур'я- ни, а другий за молоток та за ними. Убив- ство б трапилось, як би не помітили. От і тут... Дуже вже гарна ця Марфа. Трапиться щось через неї, от подивився.

Фарб'ярі, це, можна сказати, будівельна

Вступне слідство проти німецького поета- комуніста Йоганнес Бехера за підготовлю- вання державної зради закінчено. Процес перед державним судом одбудеться мабуть восени. Німецька буржуазія обвинувачує Бе- хера в підготовленні державної зради, в під'юджуванні до класової ненависті, за про- ступки проти закону охорони республіки та за брехливість. Цю агітацію, мовляв, він поєд у своїх творах «Вперед Червоний фронт», «Робітники, селяне, солдати», «Труп на престолі» й передовсім в романі «Левізіт», написаному проти війни з отруй- ним газом. Цей процес повинен заворушити всіх справді вільнодумних поетів та митців та зруйнувати до решти їх демократичні ілюзії. На цьому процесі виявиться яскраво, що з себе уявляє эта ілюзійна справа «віль- ного мистецтва» в буржуазних країнах.

Ми ставимо це питання про утворення центральних книгарень дитячої літератури як принципове і гадаємо, що цією спра- вою слід зацікавитися й комітетові в спра- вах видавничих, а так само й центральним органам, що зацікавлені в дитячій літера- турі (Наркомосвіта, Центр. Бюро по дитру- ху, культвідділ ВУРС і т. п.).

З інших заходів до поліпшення книготор- говельної справи дитячої літератури ми вва- жаємо за доцільні такі:

1. Заведення постійних розділів (систе- матичних) у педагогічній пресі—журналах та газетах—огляди нової книжкової про- дукції в галузі дитячої літератури, інфор- мації про видавничі плани в цій галузі на- ших видавництв, більше уваги справі керу- вання дитячим читанням, вибору книжок, поповнення бібліотек і ін.

2. Більше погодження й ув'язки справи торговельної з адміністративно-політичною. Наприклад, де-які книжки було заборонено методом НКЮ до продажу, але їх спо- кійно продавали книгарні (книжки п'єси Ма- настирської видання ДВУ 1923 р., п'єса Будана «Жовтнева казка»—вид. ашопіме 1924 р.).

3. Сучасну систему книжкових біошетів що до літератури дитячої треба визнати за невадлу (практика ДВУ). Значно доцільніші окремі тематичні каталоги чи списки, що мали б охоплювати не тільки видання свого видавництва, або не тільки ті книжки, що є в даній книгарні, як це недоречно зро- била Книгоспілка, випустивши гарного ка- талога, але дуже неповного; такі каталоги найдоцільніше скласти на певні теми, при-

аристократія, особливо міські, що майже всі письменні, буває, що люблять і почитати... У свій час вони і підрадикували, по квати- рях панських на ремонтах побували. Одні з них у революцію розійшлися по відповідаль- них посадах, інші, що їх кривий Максим зве шпінггаретами, ще й досі мажуть, і та- ких на будівлі було найбільш. У довоспаний час їх цілими днями можна було бачити бі- ля якої небудь чайної. Вони стояли й чека- ли, поки якомусь підрадикувочі припише й він заплатить удвоє. Пашикують такі фар- б'ярі прекрасно, роблять погано. Під час ро- боти люблять посидіти, покурити, побала- кати... Така робота: на хвилину можна п'ять разів мазнути, можна й десять.

Інженір Петренко не любив таких фар- б'ярів.

— Горобці!—говорив він про них,—он мулярі, столярі, теслі ото робітники.

Перед шабашем особливо тяжко працю- вати: так і хочеться щоб скорше скінчився час.

— Перекуримо! *)—гукнув до товариша Яшка.

Зібрався, сіли... Яшка завів суперечки з Максимом про те, яка шпаклювка краща, чи клейова, чи лакова.

*) Перекурити,—це значить ще раз покурити, хоч недавно й курили.

— А чому сидите?—спитав Петренко, що раптом відкілясь узявся.

— Своє сидимо, здільно працюємо!— відповів Яшка.

Інженір подивився на рами й двері:

— Сидите, потім гоните... На вікнах масла поналивали... Бракуватиму.

— Підводься хлопці—сказав Максим.

Усі підвелися, взялись до роботи. Тільки Яшка сидів і уперто дивився у глузливо при- зирливі очі Петренкові.

— Чого ж сидиш?—гукнув Максим.

Яшка схопився і скажено почав мазати раму.

Петренко підійшов до серйозного водопр- водчика, про щось заговорив з ним і поча- стував папіресою.

Цей вчинок зовсім обурих Яшку.

— Сволоч!—говорив він фарб'ярам,—у вічі не хоче дивитись... І хто ж, інженір, буржуй!..

Звонили на шабаш. Під важкими нотами будівельників рипіли східці. Од кухонь долі- тали запахи смажених обідів.

Техник Чувашин, сходивши, посів на своїй спині чийсь важкий погляд, обернувся, — Митька...

— Чого йому треба?

(Закінчення буде)

МИХАЙЛО МАЙСЬКИЙ.

стосовуючись до потреб шкіл—до тем відповідних дисциплін чи навіть тем окремих комплексів. Списки ці мусять охоплювати всю літературну продукцію всіх на Україні видавництв, подавати повний опис книжки, а не лише одну ціну. Випускати їх слід в певні періоди часу: 1) перед початком шкільного року (липень-серпень); 2) на початку року (грудень-січень); 3) о-весні (квітень). Доцільним було б складання покажчиків літератури до певних свят та ювілеїв і визначних подій, покажчиків до студіювання творів якого письменника, нарешті—покажчиків для різного віку дітей-читачів.

Доки у нас існують окремі видавництва, що часто між собою ворогують, а в крайньому разі конкурують, або чинять таке, як оце недавно писав С. Пилипенко в газ. «Комуніст» про «роботу» товариства «Книга Селу»—думати про видання таких повних списків-покажчиків, нема чого. Це робота майбутньої дитячої центральної книгарні, що про неї вище писали. Певні ми, що витрати на видання таких справочників цілком виправдаються, а крім того не треба забувати, що книжний торг все ж таки з рештою є справа культурна. А раз так—даваймо й робити по-культурному.

Мих. БИКОВЕЦЬ.

Від Редакції. Містимо статтю, не входячи в розгляд практичності пропозицій автора.

Фейлетон.

Письменницька супліка до видавництв.

(З передмовою проф. скотарства О. Буца).

ПЕРЕДМОВА.

Я хочу тут тільки пояснити, чому це мені скромному діячеві ветеринарії й скотарства, припало доводити одню супліку до відома видавництв. А дуже просто: письменники довгий час галасували про свої жалі, та на них ніхто не звертав уваги, і от вони прочувши, що я стою на чолі «Захисту тварин од жорстокого поводження», звернулись до мене, як до скотинячого Нансена. Бо й дійсно, що було робити письменникам, як не вдатись до гуманного товариства, що я його організував, коли їхня письменницька супліка не була прийнята до видавництва.

Письменники народ ліричний, а тому й у супліці лірики досить.

От вона:

СУПЛІКА.

«Дозвольте мені шановні товариші довести до ваших ушей оцей плач літературних овець, що їх стрижуть денно й нічно різні Професоренки, аж до живого м'яса.

Але дозвольте також подати клаптик і історії.

Колись старі професори, протерши десяток питань на місцях найтіснішого свого контакту зі стилістами, видавали свої хрестоматії «для учебных заведений». Їм'я складача на таких хрестоматіях не спалося звичайно дрібненьким шрифтом десь внизу між роком видання й маркою видавництва, й то

не просто, а з зазначенням: «склав за такими й такими джерелами». І ніколи тому складачеві в голову не спадало поставити своє ім'я на горі титульної сторінки.

Тепер все те робиться інакше, тепер, коли плебейські ножиці витискують аристократичне перо, а гумйрабік поверг «во прах» кольорову рідину, іменуєму атраментом.

Новітній складач хрестоматії забув скромне «склав» і гордовито посів авторське місце».

Професоренко.

Хрестоматія своєї літератури

Але справа не в цьому,—нехай і складач хрестоматії відчує хоч на титульці себе автором, тим більше, що скромність звище в наші часи, рідке...

Справа в іншому. А іменно в тому, що в такий спосіб ніби визнається рівноправність ножиць і гумйрабіку з пером і атраментом, проти чого ми, не дивлячись на свій ширий демократизм, заперечуємо.

Що правда, в ножицях і гумйрабікові дехто може побачити благословенну машинізацію, а в трудовому принципі «папа різє, мама клеє»—наукову організацію праці, фортизм і Лігу часу, та ми насмілюємось на цей раз одкинути блага НОП'у, ЛЧ і розподілу праці.

Справді, читачу, уявіть себе прихильником машинізації, ЛЧ, НОП'у і уявіть, що за до-

Суботів.

(З БЛОК-НОТУ МАНДРІВНИКА).

...І сказало вельможне панство сотникові Михайлові Хмельницькому—батькові Богдана Хмельницького:

— А тобі, пане сотнику, даруємо Суботів!

І посів пан сотник Михайло Хмельницький містечко на правому гористому боці річки Тясмина, вісім верст вище Чигирина.

Заграбастав у свої шляхетні руки панський подарунок з людию козацькою і став жити поживати.

Аж доки опинилася...

«...в селі Суботові

На горі високій

Домовина України

Широка, глибока....

«КОЦУРОВИМ ШЛЯХОМ».

Боли зійти на високу Чигиринську гору—«домовину України» видно як на долоні:

ось вона, шаче в облозі чепурненьких Суботівських будівель, що тонуть у великих і густих садах, а щоб дійти до неї треба розітнути просторінь вісім, коли не всі десять верстов.

— А ви Коцуровим шляхом,—радіть нам тубілець.

— То б то?

— То шлях горою—старий, а це ---низом—Коцурів.

А чому Коцурів? Чому місцевий бандіт таких часів зажив слави, що його ім'ям шлях названо?

— А тому, каже пречний тубілець, що Коцур походив сам із Суботова, і коли в цих краях влада перебувала в його руках—він і примусив селян проміжати шлях із Чигирина до Суботова низом...

— Низом значить, ближче?

— І ближче і низом же Коцур червоні загопи прогнали. Виходить, чоловік сам собі шлях простелив....

По цій короткій розмові, ми спустились з гори і звернувшись на беріг Тясмину пішли Коцуровим шляхом.

Від Чигирина до Суботова Коцурів шлях лежить по пад Тясмином: з одного боку гори з великими проваллями, порослі гльодом, бріхом, шепшиною, дичками, а з другого—вниз до Тясмину великі сади—сливяники. Іти доводиться весь час в тілі і це робить подорож приємною...

А ще недавно цим шляхом віхріла Коцурова банда, жахаючи ескалці Чигирина і Суботова.

ДІЛО МІРОШНИЦЬКЕ.

Суботів, значить подаровано батькові Богдана Хмельницького. А коли виріє Богдан і тісно йому стало в Суботові він приєднав до нього ще землі, а приєднавши набудував багато млинів, що їх згодом попалив Чарнецький.

Млини молили, а Богдан хазяйнував: двір обсилав навколо двома ярусами валів, у дворі збудував 1651 року домову церкву і розвівши величезний сад на південь від палацу, влаштував там звіринець.

Вийшов тоді на гору проти, глянув на свій маєток—фортеця не маєток, печухав потилицю і сказав:

— Ну, тепер можна!

Можна, значить, і на гетьмана вибратися....

А найзнаменитіший Суботів тим, що влас-

не з-за нього повстала така колотнеча між Україною і Польщею. (Поляки хотіли відібрати маєток Хмельницького, а «ми» не давали), що Польща як лягла тоді на обидві лопатки, так щось коло 300 років з гаком, лежала.

Найбільше дався в знаки Суботіву, вже по Богданові, Чарнецький. Цей зруйнував Богданів маєток майже до щенту і Богдана з його сином Тимохою, що їх поховано було в церкві, витяг і тут же спалив.

Було таке, що і Тимоха Богданів влучав з Мотрі (Мотринного лісу) по банях батькової церкви.

Було всього, а тепер...

«Мир душі твоєї Богдане»...

«ДОМОВИНА УКРАЇНИ».

Де колись був Богданів маєток, де майоріли блискучі жупани, ехрещувались шаблі і вибухали гаківниці, лежить тепер чепурненьке село.

Скоро війшли ми в Суботів, як зустріли чоловіка в опорках, молодого ще віку, що вертав з кошовці.

— Кудию до Богданової церкви потрапити?

А за кілька слів, він ласкаво погодився стати нам за провідника.

Переїздивши навіпростець де-кілька вулиць, ми завернули за ріг і раптом опинилися біля Богданової церкви.

Стоїть вона дійсно на горі, але не на такій уже й високій і здається кілька століть, не позначилися на ній майже ніяк.

Розмірами Богданова церква невелика, але збудовано її в такий спосіб, що стоятиме, ще не одне століття: стіни, щоб не збрехати, коло 1½ арш. завгубки і тільки покрівля говорить, що ходили коло неї вже не Богданові руки

помогою всіх цих методів, вам серед білого дня машинізовано вирізали вешеню з трішки?

Що ви тоді заспіваете?

То-то воно й є!

Саме через це ми, письменники, проти Професоренкового виробництва, бо ми в сировинним матеріалом того виробництва.

І ріже наше живе тіло Професоренко ножницями і клее гумірабіком, і клеє інколи калашу штанив до коміру сорочки, і за те одержує гонорари більші, ніж ми за писані, а не за клесні книжки.

Ми чули, що ви, видавці, виправдустесь тим, що мовляв, Професоренко дуже кваліфікований, а ви думаєте у нас не вистачить кваліфікації, щоб розрізати ножницями і склеїти гумірабіком?

Думаєте ні?

А чому то так, коли хто з нас приносить поезій на друкований аркуш, то ви одмовляєтесь друкувати, а коли Професоренко вклеє той друкований аркуш в хрестоматию, то ви ті вірші друкуєте? І гонорари платите? Платите, та не нам, а Професоренкові, а ми мусимо, сидючи на декохті, постачати матеріал для ножнице-гумірабічного Професоренкового виробництва? Так по вашому, чи ні?

От, виходячи з усіх цих міркувань, ми просимо з тих тисячів, що ви їх виплачуєте авторам «од пожиць», виділити нам щось, хоч на цигарки...

Гадаючи, що напів супілка висуше з раних очей не одну слезу, ми на цьому закінчуємо.

Далі йде безліч підписів.

— Бачите, та церкві було кажуть п'ять бань, зауважує провідник, а тепер...

А тепер лише одна—решту знищено руйнацією Чарнецького, а може й Тимоха з Мотриного лісу, влучив по якій.

Обійшли ми кілька разів навколо—фортеця!

Але...

«Там то він молився».

І щоб далі «молитви» доходили, вимуровано в церкві бойниці на гармати, дірками на південь.

— Видно, стріляли колись із церкви—каже провідник, киваючи на бойниці.

— А видно!...

Тепер у церкві йдуть звичайні помівські одправи і така коштовна пам'ятка старовини, як «домовина України», що навколо неї історія снує безліч легенд—є в наші часи засобом задурманення мас.

А чи не зробити б з неї, кого це торкається, музею і зібравши туди інші дрібні пам'ятки, що їх є в цих краях чимало, відкрити його для екскурсій, що влітку йдуть сюди і поодинокі і групами.

У нас он у Суботові музей— милости просимо.

ТРИ КРИНИЧЕНЬКИ.

До Богданових часів відносять і три криниченьки, що були в кінці Богданового саду, а тепер в кінці села.

Млетється легенда, що біля тих криниць Богданів син Тимоха, в відсутності з дому, батька пиймав на ераді Богданову дружину, а свою матуху і повисив її вкупі з коханцем-шляхтичем на замкових воротах.

І от коли заходить сонце і до криниць дівчата зганяють худобу на водопій, коло криниць растанься:

«Ой у полі три криниченьки»...

До організації робітничо-селянських театрів.

В минулому році Одеський РСТ не був включений в сітку театрального загального плану й тому в багатьох робітників сцени склався погляд на РСТ, як на театр несерйозної роботи й тому вступали в РСТ лише в крайніх випадках. З організацією Держтеатрів в РСТ вийшло біля 15 чоловік підготовлених робсельтеатровців і через це театр для села лишився з малою кількістю працівників, але трохи переболевши, театр все таки вийшов на села й за 4 місяці проробив змизку пробу роботу. Селянство, радянські та партійно-професійні органи канстатували факт необхідності такого роду театру на селі, а 8-й з'їзд Рад округи ухвалив з цього б. р. взяти РСТ на повне утримання.

Який же театр потрібний для села? Можна вести дискусію, яким має бути театр для села надалі, але на цей перший рік їхньої праці організаційні форми й зміст роботи, на підставі одеських спроб, можна вияснити.

Театр для села в своїй роботі мусить мати політосвітний ухил і робітники його, крім своєї вузько-професійної роботи по виставах, повинні провадити роботу ще й з гуртками: драматичними, музикальними, хоровими, ізо, то-що, читати лекції, доклади, реферати й пророблювати з ними практичну роботу. Це ввійшло в план роботи РСТ. Бувало, що театр провадив районні конференції по худпропаганді.

Такі вимоги село ставить до театру, Але цього мало.

Селянин приходив дивитись виставу, одначасно роснитую акторів про ліс, про радянську законність,—от було б добре, як би хто написав в городській газеті, а то тут нам учитель та председатель таке виробляють, що... (чухає потилицю); або: Ви ловко присталяете й так красиво присталяете, а от... як би ви ще нам розказали про те, що на світі робиться, то тоді б було аж ота-о-о (показує на горло). Подібні запитання носять масовий характер. З цих неспівзвучних запитань та побажань селянина виявляється некуча потреба, щоб на Робсельтеатровському возі сиділи:

1) агроном, що підчас антрактів, а то і в день, давав би відповіді на пекучі питання по сільському господарству та провадив би роботу з місцевими с.-г. гуртками;

2) партробітник, що розказав би селянам, що робиться на білому й червоному світі;

3) сількор, що допоміг би селянам висловитися в часописах про позитивні й негативні боки свого буття. А яка велика потреба в місцевій газеті. Необхідно, щоб сількор потурбувався про організацію сількорівського гуртка й утворення місцевої стінгазети.

Таким чином стає ясно, що на село треба посылати театр комбінований з придатками. Комбінований експедиційний орган худпропаганди й політосвіт-роботи на селі—це й буде сьогоднішнім театром для села.

Маючи такі можливості й засоби, комбінований експедиційний театр для села, крім

— Ну!

— По тій, по українській, тільки якось не поійнятно.

— Так таки пічого й не поійнятно?

— Щоб сказати, так пі. Конешно по вугаїнському...

Йдемо майдапом: з одного боку кооперативна крамничка, з другого—крамар.

Пора над вечір. Кооперативна крамничка на замках, біля крамареві—гоношиться люд.

— А чого ж кооператив зачинено?

— Хто зна!

— От бачте, а крамар торгує.

— Все дню в кіпарачії того не буває, чим тіп торгує.

— А чим же він торгує?

— Сода, сіль, перець...

— А в кооперачії не буває, кажете?...

— Хто зна.

Так і не довідалися, чим же торгує Суботівський кооператив?

ЕКОНОМІКА.

Економіка в Суботеві будується на сливах. І коли спитаєте кого в Чигирині про Суботів, вам неодмінно скажуть:

— Ох там же й сливи!

Але цього року Суботівську економіку дуже шалітник побив.

— Так що хто зна чи й собі буде

Стоять сади з дірваним листом, а ними щі терець з Тясмину:

— Не буде, не буде й собі!

А що ж тоді буде?

Сіно буде!

— Добриче цього року вропило!

І сливіана економіка поступилася перед трав'яною.

ОЛЕСЬ ЯСНИЙ.

своїх вистав, може влаштовувати комбіновані вечірки: жива газета, спів, оповідання, колективна декламація, бесіди, запитання й відповіді складатимуть прекрасний програм вечірки.

Частенько одну п'єсу грають однакою, та не в кожному селі однакою приймається. Скажимо, п'єса «97» М. Куліша в селах, де селяне дуже голодували, вона викликала лише роздратованість й селяне завжди просили більше таких не ставити, — бо ми самі це пережили... Ви нам поставте таке, що ми не бачили». В селах, де голод почувався мало, п'єса «97» давала позитивні наслідки. «Гайдамаки» Шевченка приймалися добре лише містечковим населенням. «Овеча Криниця» — Лопе де Вега приймалася скрізь добре, бо тут змальовується боротьба селян іншої держави за 450 років тому. «Господина заїзд» (Мірандоліна) К. Гольдони в революційно освітленні приймалася добре, але селяне скаржились на дуже швидкий темп дії. Вечірки — хороші й солові спів нових пісень, колективні декламації, оповідання гуморесок, мали успіх. Селу потрібен різноманітний репертуар.

Сама установка роботи театру для села вимагає від режисури простого, ясного й навіть розжованого — ясного спектакля в революційному реальному освітленні. Декоративне оформлення мусить бути портативним — зручним для переїздів і тому постанов-

щикам більш усього доведеться користуватися сукнами, але вміру, станками — складними ширмами й світовими декораціями. Останній спосіб найцінніший з тих міркувань, що вставивши нове замальоване шкло в лихтар, скоро можна робити зміни, крім того, світові декорації в комбінації з сукнами та ширмовими приставочками можуть давати натяк на ілюзію зеленого садка, хмар, лісу, гори, села. Як раз те, що вимагає око селянина-глядача.

Склад працівників та керівництво мусить відповідати вимогам комбінованого експедиційного театру.

Говорити зараз про вагон для пересування, може ще зарано, але про забезпечення переїздів театру двома підлатанними грузовиками, відповідним органам слід про це подбати. Два грузовики замінять 10—12 возів й пересування обходиться дешевше.

Прийшов час, щоб справа організації театрів для села стояла поряд зі справою недавно організованих держтеатрів для міста. Тоді буде можливість кинути на село працівників кращої кваліфікації й при виробленому загальному плані роботи, експедиційні комбіновані театри зможуть широко й продуктивно розвернути свою роботу й глибоко пустити коріння дальшого свого існування на селі.

Ф. ФІМЕНКО.

Від редакції. В порядку обговорення.

S A T.

SAT — це ініціали міжнародної робітничої організації есперантистів «Sennacieca Asocio Tutmonda».

З цими ініціалами наше громадянство стрітється оце тепер у радянському житті, а саме їх можна бачити на 7- та 14-копійкових марках, що їх видав Народний Комісаріат Пошти СРСР.

Навіщо це видали ці марки теперішні — питає зацікавлений громадянин. Щоб задовольнити зацікавлення нашого громадянина та відзначити цей факт у нашому радянському житті, ми дозволимо собі сказати про «SAT» кілька слів.

Саме тепер (від 5—10 серпня) відбувається в Ленінграді VI конгрес «SAT»-у, і, ознайомлюючи його, Народний Комісаріат Пошти видав на честь конгресу дві марки есперантською мовою. Це треба зокрема піднести, бо такої честі не зазнав досі ні один есперантський конгрес, навіть XVIII загальний конгрес есперантистів, що майже рівночасно (від 31 липня до 7 серпня) відбувався в Единбурзі в Шкоції (Англія).

Що ж таке «SAT».

Щоб відповісти на це питання, то насамперед треба сказати, що таке Есперанто, що таке есперантський рух та яка його історія?

Над першим питанням не спинатимемося довго, бо майже кожен знає, що це є штучно утворена мова — з метою обслуговувати міжнародні потреби. Зате на друге питання ми скажемо де-кілька слів більше.

Питання про міжнародну мову стало гостро аж у наші дні. Але ж життя ставило його на порядок дня куди раніше. Бо вже філософ Лайбніц та Декарт займалися проблемою утворення міжнародної мови, отже, отим літ тому назад. Та розв'язку цієї проблеми дав тільки наш вік — вік живого і всестороннього міжнародного руху.

Тільки, коли за допомогою залізниці, пароплава та літака, телеграфа та радіотелеграфа покрито простір, коли народи в своєму щоденному житті — в комерційних, наукових та стосунках міжнародного робітничого життя повинні були з уваги на економію часу та великі труднощі, що виникають з цього боку порозуміватися між собою якоюсь одною мовою — тільки тоді питання стало настільки домагається своєї розв'язки, і воно нашло її.

Тимчасом людська думка і її найважливіші представники невпинно працювали над цією проблемою — проблемою теоретичної можливості утворення штучної мови та практичного переведення цієї проблеми в життя. Багата та різноманітна історія спроб дати задовільняючу розв'язку цієї проблеми. Ми не маємо можливості тут навести всі ці спроби.

Наведемо тільки одну, а саме невдачу спробу міжнародної мови Волапик. Автор її — католицький під Шлаер — не зрозумів принципів, що на них повинна бути збудована міжнародна мова і утворив 1878 р. Волапик на основі самовільних, абсолютистичних принципів. Через те Волапик був відірваний від життя і трудний, щоб його вивчити. Проте, вже в перших десятих роках Волапик нараховував 283 волапикських організацій, 25 газет та більше 1000 дипломованих учителів. Це показує, наскільки вже тоді відчувалася потреба штучної міжнародної мови.

Та майже рівночасно з Волапиком появляється Есперанто. Року 1887 варшавський лікар Заменгоф (під псевдонімом д-р Есперанто) видав маленьку граматику та словничок міжнародної мови. Тоді Волапик був саме в розквіті, і здавалося, що Есперанто було засуджено на неуспіх. Та це тільки зда-

валося. Бо Есперанто своєю логічною структурою, своїм зв'язком з життям (Есперанто спирається на найголовніших мовах європейських культурних народів) та своєю легкістю швидко завоювало собі публічну думку. Гуртки есперантистів почали рости, а, навпаки, волапикістів маліти. Цілі групи волапикістів почали перебігати до Есперанта. Вже після двох років свого існування Есперанто завдало Волапикові смертельний удар і засудило його на смерть.

Але Есперантові судився куди більший успіх. Воно не замкнулося в гуртковських стінах, а вишло на практичний шлях життя. Тов. Демілюк одріжніє три періоди в історичному розвитку Есперанта.

Перший період, коли праця перших есперантистів містилася головню в тому, що вони інформували своє оточення про Есперанто, і коли перших піонерів есперантської мови об'єднувала одна ідея міжнародної мови.

Другий період, коли ідея перетворюється в рух і цей рух прибирає організаційні форми та стає на практичний шлях.

Третій період, що триває аж до нинішнього дня, це період диференціації есперантського руху. В ці три періоди, хоч вони охоплюють короткий простір часу, становлять для себе кожний зокрема цілу добу.

Від світової виставки в Парижі р. 1900 есперантський рух швидко розвинувся і від цього моменту Франція зробилася його головним носієм, аж майже до вибуху світової війни.

До вибуху війни відбулось дев'ять світових з'їздів есперантистів, що їх число учасників що-раз зростало. На X конгрес, що визначений був на 1 серпня 1914 р., зголосилось було 4000 учасників, та трагічна світова катастрофа перешкодила цій величезній маніфестації міжнародної мови. Під час війни есперантський рух природно мусив підупасти, не виходячи поза національні межі. Але ж після війни він знову ожив.

Перед війною есперанто поширювалось головню у приватних товариствах та на вечірніх курсах. Таких товариств було заєстровано до війни 1574 в 24 країнах. Теперечки Есперанто поширилося і в державних установах, головню в школах. Сьогодні (ця статистика перед двох років) есперанта навчають в першоступневих та вищих школах в 320 містах 17 країн та на вечірніх курсах в 1200 містах 39 країн всіх п'ятих частин землі. В деяких країнах навчання Есперанта обов'язкове. На основі недокладної статистики продано в цілому світі 4.000.000 есперантських підручників на різних мовах та пройшло курс Есперанта до р. 1922 яких 800.000 курсантів.

Що рух міг так поширитися, то це треба в певній мірі завдячувати й доброму функціонуванню універсального об'єднання есперантистів (Universala Esperanto-Asocio), що має своїх заступників у приблизно 1000 містах 39 країн. Ці заступники цієї організації грають роллю есперантських консулів, вони дають відповіді есперантистам на всі питання, посередничать у різних справах, зустрічають подорожних есперантистів на вокзалах та дають їм всяку допомогу, то-що. Член У. Е. А. може в альманаху, що його що-року видає У. Е. А., знайти адресу заступника У. Е. А. в кожному закутку кожної країни світа та пов'язати з ним переписку в якій будь справі, що його інтересує, маючи цілковиту певність, що він одержить належну відповідь.

Очевидячки есперантський рух спірається й на багату літературу. Наприклад, Центральна есперантська бібліотека в Парижі нараховує поверх 4000 томів. Від 1920 р. появляється в середньому що два дні нова книжка есперантською мовою на ріжні теми. Що до підручників та словників то вони появилися на таких мовах: англійська, арабська, вірменська, чеська, болгарська, данська, естонська, фінська, французька, німецька, грецька, валонська, єврейська, еспанська, голандська, угорська, ісландська, італійська, японська, грузинська, каталонська, хінська, хорватська, латинська, латиська, литовська, польська, португальська, румунська, руська, українська, сербська, словацька, словінська, шведська, турецька, візайська та інші. Теж поверх сто ріжних газет появляється есперантською мовою. Багато організацій, що мають міжнародній характер або мають міжнародні стосунки, увели Есперанто як офіційну мову. Сила есперанта і його вплив на міжнародне життя тепер великі, і цьому впливові немогла опертися навіть Ліга Націй, де засідають представники найбільших держав світа. Вона приневолена була прийняти в р. 1922 есперанто як допомогову мову для своїх парад.

Але ж рух, що до року 1914 ще тільки зростав і переходив фазу романтизму, після війни почав диференціюватися. Слова про братерство народів з вибухом війни замовкли в устах буржуазії. Виявився, навпаки, в тих, що проповідували це братерство, натий шовінізм. Спала машкара неутральности з буржуазної частини руху. Робітники, що були здебільшого разом в одній організації з буржуазією, пізнали накінець правдивий зміст буржуазної «неутральности», пізнали справжню вартість буржуазної есперантської ідеології. Тому, викинувши гасло: геть неутральність, вони на ХІІ загальному з'їзді есперантистів заснували окрему робітничу організацію під назвою «Sennaciulo Asocio Tutmonda». Ця організація ставить собі за завдання—«практично використовувати міжнародно мову есперанто для класових цілей робітництва цілого світа». Вона видає свій орган «Sennaciulo» та революційні твори есперантською мовою. Свою головну увагу звертає організація на практичні послуги Есперанта для класової боротьби робітництва. Організація налічує кілька тисяч членів і має своїх заступників по всіх більших містах світа. Вона видає для своїх членів що-року офіційний справочник (Jarlibro), де можна довідатись все про організацію. Також відбуває свої з'їзди.

Й оце шостий з'їзд «САТУ» відбувається на радянській землі. Будемо надіятися, що цей конгрес «САТУ» буде відбуватися під великими гаслами геніяльного учителя міжнародного пролетаріату Леніна та що він винесе відповідні постанови для єднання пролетаріату в боротьбі зі своїм спільним ворогом, засобом цього єднання та порозуміння послужить міжнародня мова Есперанто.

В. МОРОЗ.

Від редакції. Вміщуючи цю статтю, редакція зі свого боку відзначає, що за останні часи з «Есперанто» за поширення серед світового пролетаріату бореться «Індо»,—міжнародня мова, що виросла з «Есперанто», удосконалена видатними фахівцями ріжних галузей науки.

Нові видання.

В. Підмогильний—Е. Плужник. Фразеологія ділової мови «Час». Київ. 1926 р. 293 стор. ін 8°.

Нарешті діждались ми так потрібної окремою книжечкою виданої фразеології ділової мови.

Чи задовольняє вона нас? Подивимось.

Насамперед не все тут ділове: «разразилася смехом», «глух как пробка», «прочь с глаз», «смотреть букой» то що.

З другого боку потрібних справді ділових висловів у цій книжечці ми часто не знаходимо. Див., напр., тніздо «вести». На це слово в багато фразеологічних висловів: «вести собрание», «вести хозяйство», «вести переписку» то що, а в словнику натомість маємо всього на всього п'ять висловів і то між ними сумнівно-діловий як: «ухом не ведет»—«і гадки не має».

Так само потрібне в діловій мові «бойкий на язык—языкатый», в словнику є, а потрібного «бойкая торговля»—немає, «сходиться мыслями» є, а «сходятся итоги, цифры»—немає.

Відзначаю ще пропуски: «письменный стол», «письменный ответ», «письменное обязательство», «расписаться в получении чего», «под редакцией», «положить под сукно», «превышать свою власть», «принимать в соображение», «с опозданием (пришел поезд)» і багато інших пропусків найпотрібніших фразеологічних висловів ділового змісту.

Так саме в словнику бракує часто фразеолог. варіантів «Достичь борьбы»—«выработать себе» є, а «достичь упорной (або) постепенной борьбы» нема, «по наблюдением» є, а «по моим (вашим, его) наблюдениям» нема, «быть в хороших отношениях» є, а вислів «быть в натянутых (плохих) отношениях» автори забули вмістити.

Далі не все тут фразеологія. Контрабандою, чи як, пролізли до словничка такі «фразеологічні» вислови «бухгалтерия итальянская—бухгалтерия итальянская», «рассмотрение и проверка чего»—«розгляд і перевірка чого», «заказы поступают—заказывания падают» і такої «фразеології» є майже на кожній сторінці по кілька висловів, але тоді, очевидно і те, що написано на обороті словничка: «Уложили Я. Підмогильний—Е. Плужник» теж доведеться вважати за фразеологію.

Що до правильности перекладів російських зворотів українськими, то вони не завжди вдалі, напр.: «Достоинства этого проекта следующие»—Вартості цього проекту такі «Вартості»—достоинства у множині. Краще всього було б сказати: «Цінне в цьому проекті ось що». «Подвергаться осмеянию»—на посміх адаватися, «Разразиться смехом»—зайтися від сміху так само не точно, як і в словнику Івана Шумлянського «Разразиться смехом»—«пирснути від сміху».

Треба закинути словникові і його систему розподіляти матеріал.

Насамперед—слова близькозначні подано як однозначні. Напр., під руським словом «освобождение» стоять українські «звільнення», і «визволення» без ніяких пояснень. Отже, користуючись із словника наших авторів, службовець може перекласти «освобождение от налога»—«визволення від податку», тоді як завдання фразеологічного словника як раз у тому, щоб, мовляв, визволити службовців від таких шерів як «визволення від податку», тоб-то, корегувати хиби всіх наших словників, що під одним руським словом містять цілу низку близькозначних, але не однозначних українських слів, не подаючи контексту і не пояснюючи хоча б у дужках, у яких саме сполученнях годилося б уживати того чи іншого близькозначного слова.

Спосіб розподілу матеріалу в словникові автори свідомо вибрали речивниковий (іменниковий за термін. авторів). У наслідок цього маємо, що вислів часто стоїть не на тім місці, де йому годилося б стояти. Напр., «предотвратить горе—заболеть лихвой» стоїть тільки

під речивником «горе», тоді як характеристичне тут як раз дієслово, що вимагає іншого відмінку по-укр. аніж по-руському: «предотвратить что»—«заболеть чому», в той час як переклад руського «горе» українським «лихом» нічим фразеологічним не є; отже коли і вмістити було цей вислів під нехарактеристичним для нього словом «горе», то тим більше й неодмінно треба було його вмістити під характеристичним з фразеологічними означаками словом «предотвратить», на яке й шукати буде, безумовно, переважна більшість читачів цього словничка, бо ж починається весь вислів на це слово, та й крім того, чому обов'язково «предотвратить горе», а не бедствия, «голод» чи що інше.

Таких випадків, коли вислів стоїть у словнику не на належному місці, чимало, і це, коли взяти під увагу, що словникові бракує реєстру, не в малій мірі заважає читачеві легко користатися з цього словничка.

На інших хибах словничка за браком місця спинятися не буду; не буду також і наводити ті хиби, що їх відзначив уже М. Гладкий у своїй рецензії на цей словничок (Пролет. Правда,—травень).

Значу ще тільки, що при дорогій ціні (і карб) книжку видано досить неохайно: так, трапляються друкарські помилки, на які не дано окремого реєстру, напр., «Харбарюва»—хабарювати, «спрос не дыба» (зам. «беда»), «калатнеча» і т. д.

Крім того переплутано цілі вислови: так під словом «городить» (73 стор.) дано приклади на зовсім інші слова, «горячо»—«горячий», проти вислову «чистая прибыль» стоїть український «переклад» «росподіляти прибуток».

Сподіваємось, що автори самі помітять усі хиби цього словничка і в наступному виданні подбають їх виправити.

Мик. Станиславський.

МИКОЛА ДЖЕРЯ. — Нечуй-Левицького, Вступна стаття й редакція А. Ніковського.

Нечуй-Левицький, чи, власне, його твори, більш-менш відомі грамотній Україні. Нове видання цікаве головним чином не новою редакцією тексту (в цьому відношенні автор не зробив чогось особливого, див. рецензії Дорошкевича в 7 кн. Ж. і Р.) а вступною статтею редактора.

За старою ще традицією ми звикли в вступних статтях бачити енциклопедію всіх можливих відомостей про автора книги: і про його біографію, і про літературний шлях, і діяльність творчості, про його соціальне ставлення і т. інше, геть аж до повної біографії його та про нього. А Ніковський обмежив себе. Його вступна стаття то «літературний аналіз» повісті «Микола Джеря». Стаття поділяється на дві частини—власне аналіз і вступ до нього. В цій останній частині автор подає кілька зауважень що до проблеми шляхів розвитку нашої літератури. Основна його думка—українська література дуже багато уваги звертала на портретний роман (повість) і зовсім мало дала зразків твору сюжетного. Для народів бідних на загально-культурні та літературні традиції скоріше була б некорисна така субституція творів сюжетних творами портретними чи т. зв. психологічними, тому, що тільки висока техніка розроблення основних світових сюжетів (та тільки частиною своїх національних, місцевих) виводить ту чи іншу літературу з меж домашньої обіідки на вільні простори світової літератури...

«...З цього погляду був надзвичайно щасливий та вірний перший абзуг нового українського письменства, почавши з своєрідної обробки світового сюжету про Енеїди пригоди»...

«...І шкода, що тодішнє громадянство та літературна братія так хвилю, так мало по-культурному зрозуміли першу у нас спробу роману за європейським сюжетом у «Енеїді» Котляревського і ажкода також, що даліші наші

здобутки на тім полі позначилися перевагою етнографічного стилю над індивідуальним та літературним і переважно психологічної характеристики, роману портретного над сюжетним і навіть тематичним»...

«...таким чином... і на досаду, з малої уважності наших письменників—наша література показала надзвичайно убога на сюжети, зовсім незграбна в обробленню навіть близьких нам сюжетів, чим вона й відрізняється дуже сильно від літератур європейських»...

З думками Ніковського не можна не погодитися. Тут він так само зачінає те болюче питання про «Європу чи просвіту».

Р. С.

Блок-нот.

РОБОТА «МАЛАДНЯКА».

Центральне Бюро «Маладняка» готує до друку переклад оповідань М. Хвильового. Переклад буде зроблено одним з маладниківців.

— Шолохська філія «Маладняка» готує до друку свій перший літературний альманах. В альманаху буде вміщено вірші і оповідання починаючих письменників і поетів.

— Аршанська філія «Маладняка» виготовила до друку збірку п'єс для дитячого театру.

ГЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДИ НА КОРОСТЕНЩИНІ.

З 25 липня 1926 р. під керівництвом Завідуючого Геологічним Відділом Волинського Державного Науково-Дослідного Музею, Геолога С. В. Біленького, почнуться на території Коростенської округи геологічні дослідження на площі 750 кв. верст.

Мета дослідів—відшукування корисних копалин.

Експедиція в складі 15 осіб, більшість котрих є члени Геологічної секції при Геологічному Відділі Волинського Музею, 24 липня а. р. відбула з м. Житомира на Коростенщину. Дошті на дослід відшукані Коростенським Експланом. Польова робота має бути закінчена до 15 вересня б. р. Наслідки дослідів буде представлено після закінчення робіт в Геологічному відділі Волинського Державного Музею.

СТАРОДАВНІЙ ФІСТАШКОВИЙ ГАЙ В ГРУЗИ.

Ботанічна екскурсія надбала коло Шіо-Легвімського монастиря на фістанковий гай дуже давнього віку: є дерева, яким понад тисячу років. Є думка, що цей гай був пасажний одним з сирійських проповідників християнства. Насадити ці дерева, щоб добувати ладан. Пізніше дерева виростили вже самісвом. Совнарком та парком Грузії вживає заходи аби зберегти цей—Мафусайового віку гай.

МІЖНАРОДНІЙ КІНОКОНГРЕС.

В осені цього року в Парижі буде скликано перший міжнародний кіноконгрес. На порядку денному стоять наступні питання: 1. Виробництво і прокат: поліпшення кінопродукції з погляду «інтелектуального», «художнього, морального; національні теми (фільми історичні, літературні інспірації і т. і.), створення інтер-національної сінематики і засоби до сховання та розповсюдження фільмів, кіно на селі. II. Навчання за допомогою фільмів, шкільна фільма, наукова, фільма для вибору фаху, фільми соціального виховання (гігієна г. інш.), розповсюдження цих фільмів (скасування деяких податків). III. Корпоративні і юридичні проблеми: кіношколи, синдикати і федерації, кінопреса, умови праці, авторське право. IV. Кіно та інші галузі мистецтва. V. Створення центральної організації на всій міжнародній кіно бюро при Лізі Націй. До участі в конгресі запрошуються: 1) уряди в особі представників міністерств освіти, мистецтва, цензури, фінансів, торгівлі і митниці; 2) професійні організації, 3) організації і особи, що виробляють або використовують вихованні та учбові картини, 4) організації, які репрезентують інтереси глядача; 5) представники освітніх, артистичних, музичних і літературних товариств; 6) установи при Лізі Націй; 7) університети і медична академія.

Шахи й шашки.

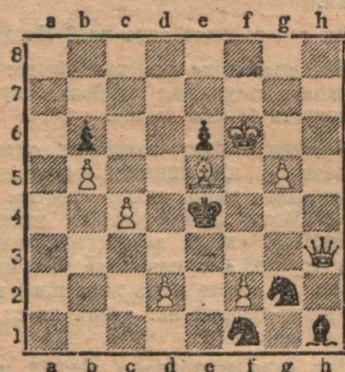
За редакцією І. Л. Янушпольського.

№ 26, 8 серпня 1926 року.

Ужовні значки: Кр—король, Ф—ферзь, Т—тура, С—слон, офіцер, К—кінг, п—пішак.

Завдання № 23.

Е. Куббеля.

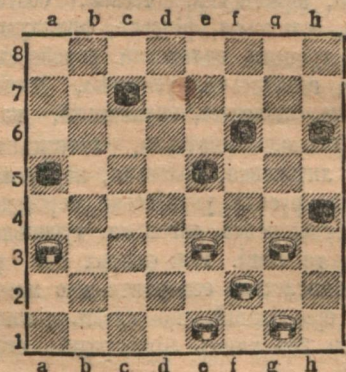
Білі—Кр f6 Фh3 Се5 п. b5, c4, d2, f2, g5. (8)

Чорні—Кр e4 Ch1 Kf1, g2 п. b5, e6. . . (6)

Мат за 2 ходи.

Етюд № 22.

Г. Пресемана.

Білі—Ш a3, e1, c3, f2, g1, g3. (6)

Чорні—Ша5, c7, e5, f6, h4, h6. (6)

Білі—виграють.

Партія Ч. 20. Сіцилійська.

Відіграно 7 липня 1926 р. на міжнародному турнірі у Будапешті.

Білі—Ф. Ятс, Англія.

Чорні—А. Штейнер, Угорщина.

1. e2—e4	c7—c5
2. K g1—f3	d7—d6
3. d2—d4	e5 : d4
4. K f3 : d4	K g8—f8
5. K b1—c3	e7—e6
6. C f1—b5+	K b8—d7
7. 0—0	C f8—e7
8. C c1—e3	0—0
9. f2—f3	a7—a6
10. C b5—c2	Ф d8—c7
11. Ф d1—e1	K d7—e5
12. T a1—d1	b7—b5
13. a2—a3	C c8—b7
14. Ф e1—g3	T f8—d8
15. Ф g3—h3	K e5—c4
16. C e2 : c4	Ф c7 : c4

17. T d1—d3	Ф e4—c7
18. T f1—e1	K f6—d7
19. K c3—d1	K d7—e5
20. T d3—c3	Ф c7—d7
21. f3—f4	K e5—c4
22. C e3—f2	d6—d5
23. e4—e5	K c4—d5
24. f4—f5	K d2—e4
25. f5—f6!	C e7—f8
26. T c3—d3	K e4 : f2
27. K d1 : f2	g7—g6
28. Ф h3—h4	T a8—c8
29. T d3—h3	h7—h6
30. K f2—g4	h6—h5
31. Ф h4—g5	C f8—c5
32. T h3 : b5	Чорні здалися

1) Краше було грати 15... Та8—с8.

2) Чорні піддержують помилкового плану—стати конем на e4.

3) Білі уже мають сильну атаку.

4) Чорні добились свого, але атака білих на королівському фланзі дуже сильна.

5) На 25...g7:f6? білі грають 26. Tel:e4 d:f:e4 27. Фh3—h5 Кр g3—h3 28. Td c3—h3 і т. п.

6) У чорних нема ніякої оборони.

7) Білі загрожують 33. Th5—h8+ Кр g8:h3 34. Фg5—h6+ і 37. Фh6—g7X. На 32... Ce7—f8 33. Kg4—h5+ і виграють.

Англійський маестро всю партію провів дуже цікаво.

ХРОНІКА.

Америка. У всеамериканському турнірі, як ми вже повідомляли, 1 приз виграв всесвітний гросмейстер Х. Р. Капабланка, що виграв 6 з 8, 2—Купчик—5, 3—Г. Мароці—4½, 4—Ф. Маршал—3 і 5—Эд. Ласкер—1½.

У Будапешті, разом з міжнародним турніром маестро, відбувся також турнір-аматорів. 1-е місце заняв М. Вальтер, Чехо-Словаччина—11½ з 15.

У турнірі австрійського шахового союзу робітників 1 місце заняв т. Ф. Фішер.

Маестро О. Бернштейн (з Житомира) грав у Парижі одночасово 53! партії; наслідок: +37—1 і 15 нічиїх.

25 липня І. Янушпольський грав у таборі у Чугуєві одночасово 16 партій з наслідком—15 і 1 програв (т. Хрушову).

Конгрес скликається з ініціативи і під охороною Ліги Націй французьким національним інститутом інтелектуального співробітництва. Ініціатори закликають, що конгрес «не має ні найменших намірів комерційного характеру» і представники кінокомпаній будуть брати участь в конгресі поруч з другими делегатами тільки за-для «загальних інтересів».

КІНО-ХРОНІКА.

— Відомий французький режисер М. Леръбе приступив до зйомки фільму «Воскресення» по роману Л. Толстого.

— Совкіно готує картину про т. Дзержинського. Окрім знімків зроблених під час похорону до картини ввійдуть знімки, що були вжиті в минулі роки і зберігалися в фільмотеках різних організацій.

Книжки надіслані до редакції.

ВИДАННЯ КООПЕР. ВИДАВН. «РУХ».

В. Винниченко. Записки кирпатого мейсто-феля. Роман. Ст. 307. Ц. 1 крб. 30 коп.

Л. Улагай-Красовський і М. Дубовський. Об-волотились! П'єса на три дії. Ст. 78. Ц. 30 коп.

А. Серафимович. Мар'яна. П'єса на 4 дії. Ст. 74. Ц. 35 к.

І. Франко. Казка про добробит. Патріотичні пориви. Ст. 27. Ц. 10 коп.

Л. Улагай-Красовський. Віл. Фантастична видовище на 4 дії з інтродукцією. Ст. 91. Ц. 35 коп.

Я. Мамонтів. Веселий хам. Драма в 3-х ак-тах. Ст. 60. Ц. 25 коп.